

A fővárosi gyermekkönyvtárak új gyűjtőköri elvei

A tizennyolc éven aluli ifjúság könyvtári ellátásával foglalkozó irányelvek szerint a gyermeklakosság ellátása nem oldható meg kizárólag a közművelődési könyvtárak szolgáltatásaival, hanem szükség van az iskolai könyvtárak fejlett rendszerére is. Az állományfejlesztésben nélkülözhetetlen a két könyvtárhálózat szervezett együttműködése. E szempontokat figyelembe véve fogalmazta újra gyermekkönyvtárainak gyűjtési elveit a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. A másíkok: E gyermekkönyvtárak 1965-től az *Új Könyvek* állománygyarapítási tanácsadó ajánlásaival párhuzamosan az FSZEK hálózati és módszertani osztályától is kapnak javaslatot állományfejlesztési munkájukhoz. Mivel az utóbbi években kibővült funkciójú új könyvtárak nyíltak, a különböző típusú gyermekkönyvtárak számára sajátosságaiknak megfelelő gyűjtőköri szabályzatot kellett alkotni.

A gyermekkönyvtárak különböző nagyságúak, de a gyűjtési elvek az ideális követelményeket tartalmazzák, különbséget téve a könyvtártípusok szerint. Természetesen figyelembe veszik az iskolai könyvtárak állományfejlesztési szempontjait is, melyeket elsősorban az iskolai oktató-nevelőmunka szab meg, különös tekintettel az új tantervekben **megfogalmazott** igényekre. A közművelődési gyermekkönyvtárak gyűjtőköre — funkciójukból fakadóan — ennél sokkal tágabb körű. Tekintettel van a gyerekek érdeklődésére, szórakozási igényére, a szabad idő hasznos eltöltésére stb. is.

Eddig az önálló gyermekkönyvtárak és gyermekrészlegek, de még a fiókkönyvtárak is igyekeztek teljességre törekvően gyűjteni a gyermekolvasóknak szóló valamennyi kiadványt. Ez a törekvés azonban több akadályba ütközött. Ugyanis sem a könyvtárak alapterülete, sem a pénzügyi fedezet nem elegendő. Szükség volt tehát a gyűjtés „mélységének” eltérő szabályozására, azaz a gyermekkönyvtárak ellátási szintek szerinti besorolására.

A részleges felsőfokú könyvtárak csoportjába az önálló gyermekkönyvtárak, valamint a nagy könyvtárak gyermekrészlegei kerültek. Ezek a könyvtárak az egész gyermeklakosság magasabb szintű ellátására rendezkednek be. A középszintet a közepes nagyságú kerületi könyvtárak gyermekrészlegei alkotják, az alapfokú szolgáltatást pedig a kis- és fiókkönyvtárak nyújtják. A legnagyobb változás az új gyűjtőköri elvek nyomán a részleges felsőfokú, és az alapfokú szolgáltatást nyújtó könyvtárak gyermekkönyvállományában várható. A közép-

szintű könyvtárak szolgáltatásai lényegében változatlanok maradnak.

A részleges felsőfokú könyvtárak

Az önálló gyermekkönyvtárak, és a nagy könyvtárak gyermekrészlegeinek a fentiek szerint a legmagasabb szintű szolgáltatásokat kellene nyújtaniuk. Az olvasók száma és igénye ezt meg is kívánná, de a helyi lehetőségek többnyire akadályozzák az állomány választékának kellő bővítését. Más esetben viszonylag nagy alapterületű a könyvtár, sok könyve is van, de fekvése, „földrajzi” adottságai következtében egyelőre kevés az olvasója.

Az új, nagy könyvtárak gyermekrészlegükkel, és zenei gyűjteményükkel magasabb szintű szolgáltatást nyújtanak, mint a jelenlegi önálló gyermekkönyvtárak. A gyűjtőköri szabályzat jobban figyelembe veszi a helyi igényeket, és az adott könyvtáron belüli arányokat. Az eddigi gyakorlatnál szigorúbban szabályozza az egyes művek példányszámát; esetenként szükségessé válhat a példányszámok utólagos módosítása is. Jobban kell törekedniük a hiányzó művek pótlására, figyelniük az újonnan jelentkező igényekre, de a megszűnőkre is. A különféle társadalmi és mozgalmi akciók során időszakszerűen szükségessé válik egyes állományrészletek felduzzasztása az éppen kívánt művekkel. Mivel ez aránytalanságot szül, torzuláshoz vezet, fontos az állománygyarapítás rendszeres ellenőrzése, az állomány tervszerű apasztása is. Felvetődhet a kérdés, szükséges-e egyáltalán valamennyi kívánt mű megvásárlása. Bizonyos külső szolgáltatások közbeiktatásával a könyvtár segíthet magán: Olyan kerületben például, ahol több könyvtár is található, esetenként sor kerülhet az olvasók átirányítására és a könyvtárközi kölcsönzés igénybevételére. Az újrafogalmazott gyűjtési elvek a korábbiaknál jobban építenek az ilyen szolgáltatásokra. Első helyen a központilag irányított, hálózaton belüli könyvtárközi kölcsönzés említhető, melyre gyermekkönyvtári vonatkozásban is sor kerülhet.

A középszintű és az alapfokú könyvtárak

A középszintű könyvtárak gyermekrészlegei sajátos helyzetben vannak. Viszonylag nagy terület gyermekolvasóinak igényét kell kielégíteniük, szolgáltatásaikkal azonban csak középszintre rendezkedhetnek be. A gyűjtési irányelv a gyermekirodalom beszerzését nem korlátozza. (Szűkítései elsősorban a felnőttek

számára megjelenő művek vásárlására vonatkoznak.) A könyvtáron belül kell összehangolni az állományépítő munkát. Természetesen ezeknek a könyvtáraknak is szükségük van a kerület többi könyvtáraival való együttműködésre ahhoz, hogy a gyermekolvasók igényeit a lehető legteljesebben ki tudják elégíteni. A gyűjtés során tekintettel kell lenniük a hatóságukba tartozó iskolai könyvtárakra is. A könyvtárak például az idegen nyelvű képes- és meséskönyvek gyűjtésével segíthetik az iskolában folyó nyelvtanítást. Az iskolai kötelező és ajánlott irodalmat a középszintű könyvtárak könyvtárközi kölcsönzéssel is megszerezhetik olvasóiknak.

Az új gyűjtőkori szabályzat az *alpfokú* szolgáltatást nyújtó gyermek-kölcsönzőhelyek és fiókkönyvtárak állományépítését módosítja lényegesen. A könyvtárak általános helyhiánya itt mutatkozik meg a legerősebben. Ezért e könyvtárak főleg a gyermekek számára megjelent szépirodalmi, valamint a legfontosabb tájékoztató műveket gyűjthetik olvasói létszámukhoz igazított példányszámban. Nem szükséges külön gyűjteniük az ismeretterjesztő irodalmat, kivéve az ismeretterjesztő gyermekkönyvsorozatokat, mert ezeket a felnőttekkel együtt lehet tárolni. De gyűjteniük kell a gyermekek számára megjelenő — az *Új Könyvekben* karikával jelölt — gyermekirodalmi műveket.

Különgyűjtemények

Azokban a vegyes (felnőtt- és gyermekrészleggel egyaránt rendelkező) könyvtárakban, ahol közös olvasóterem áll a helybenolvasók rendelkezésére, felesleges a kézikönyvek párhuzamos gyűjtése. A gyermekrészlegben elsősorban a referensz-könyvek gyűjtése a feladat. Itt kell tartani egy-egy sorozatot az úttörő szakpróba-füzetekből, az iskolai kötelező és ajánlott olvasmányokból, valamint az általános iskolai tankönyvekből.

Az időszaki kiadványok közül a gyer-

mekkönyvtárak, illetve -részlegek a törzsanyagként kezelt gyermekfolyóiratokat a teljesség igényével járattják, míg a felnőttek számára megjelenő, és a hazai terjesztésű külföldi gyermeklapokat válogatva. Ugyancsak a gyermekkönyvtári állomány részét alkotják a profilba vágó hanglemek, magnószalagok, dia- és keskenyfilmek, audiovizuális közvetítők, intellektuális játékok stb., valamint — prezens anyagként — a könyvritkaságnak számító gyermekkiadványok, továbbá a szemléltetést elősegítő képek.

Ha a gyermekrészleget is működtető könyvtárnak zenemű- és hangtári részlege van, gyűjtenie kell a csoportos foglalkozásokhoz felhasználható irodalmi lemezeket és magnószalagokat is.

Várható, hogy az új gyűjtőkori elvek alkalmazása az iskolai könyvtárakkal összehangoltabb állománygyarapítást eredményez, s így egyszerűbb és gazdaságosabb lesz a könyvbeszerezési keret felhasználása is. A gyűjtőkori elvek segítségével remélhetőleg elmélyültebbé és differenciáltabbá válik a gyermekkönyvtárosok állománygyarapító munkája is. Változatlanul gondot okoz azonban — s ezekről már volt szó — a részleges felsőfokú könyvtárnak minősített önálló gyermekkönyvtárak szűkös elhelyezése, amely nem teszi lehetővé minden esetben a gyűjtőkori elvekben megfogalmazott állomány kialakítását. Továbbá: mivel a gyermekek sajátos igényeinek egy részét még külső szolgáltatások közbeiktatásával *sem* lehet kielégíteni, újabb gyermekkönyvtárak létesítésére van szükség. Végül hangsúlyozni kell, hogy a gyűjtőkori elveket nem szabad gépiesen alkalmazni. Az új gyűjtőkori szabályzat nem zárja ki a helyi adottságok figyelembevételét, tehát értelemszerűen használható fel a gyermekkönyvtárak állományának kialakításához.

Benkőné Bartha Ilona

